

FÖRHANDLINGAR

Nationalekonomiska Föreningen

2002-11-21

Sammanfattade och redigerade av Marianne Ahrén

Ordförande: Tomas Bruce

Inledare: Professor Torsten Persson, Stockholms universitet

Kommentatorer: Talman Björn von Sydow och Professor Olof Ruin, Stockholms universitet

Övriga deltagare: Carl Johan Åberg, Ulf Jakobsson, Björn von der Esch och Anders Björklund

Konstitutionens effekt på den ekonomiska politiken

Tomas Bruce

Jag vill hälsa er alla hjärtligt välkomna till Nationalekonomiska förenings möte här på Handelshögskolan. Konstitutionens effekt på den ekonomiska politiken är dagens tema och det är Torsten Persson som inleder och kommentatorer är Olof Ruin och Björn von Sydow.

Torsten Persson

Tack för inbjudan. Det är roligt att vara här. Jag tänkte tala om en ny bok vars titel är *The Economic Effects of Constitutions: What do the Data Say?* Det här är ett samarbetsprojekt, ett forskningsprogram, tillsammans med en mångårig medförfattare: Guido Tabellini. Manuskriptet är inlämnat till förlaget och publiceras nästa sommar. Om någon har intresse av att ta del av innehållsförteckningen och det första kapitlet så finns de tillgängliga på min hemsida: <http://www.iies.su.se/~persson/>.

Hur ska vi då motivera forskningsprogrammet och boken? Vi kan erinra oss att konstitutionell diskussion är vanligt före-

kommande i många demokratier i vår närhet. I min medförfattares hemland, Italien, har man inte bara diskuterat, utan också genomfört en ganska ordentlig reform. Under mitten av 1990-talet ändrade man sitt valsätt från en svensk typ av proportionellt valsystem till ett system där man väljer 75 procent av riksdagsmännen på engelskt sätt, i enmansvalkretsar, och resten med proportionell metod. Under det senaste årtiondet har stora reformer av den typen också skett i Nya Zeeland, om än från en annan utgångspunkt, i Japan, samt i ett antal latinamerikanska länder. I England diskuteras då och då frågan om man eventuellt skulle gå över till proportionellt valsätt. I det pågående konventet om Europeiska Unionens framtid gäller diskussionen inte bara val. Förslagen att föra in mera demokratiska styrmetoder i EU kan förstås som att antingen göra EU mera lik en presidentstat genom att välja kommissionens ordförande direkt, eller göra den mer lik en parlamentarisk stat, genom att ge EU parlamentet större utrymme.

I många av de här konstitutionella diskussionerna så figurerar också ekonomiska

frågeställningar i vid mening. För att ta exemplet Italien så var många av förespråkarna av valreformen övertygade om att den skulle råda bot på en del av svårigheterna med korruption och minska den tendens till ständiga underskott i statsbudgeten som man dragits med under lång tid. Det är många som hoppas att EU ska fungera mera effektivt även i den ekonomiska politiken om man lyckas genomföra konstitutionella reformer.

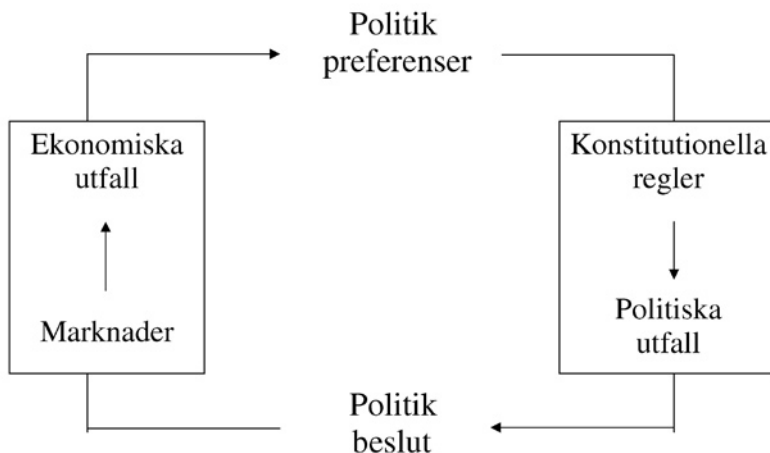
Mot denna bakgrund blir vår fråga: finns det något systematiskt samband mellan grundläggande konstitutionella arrangemang och ekonomisk politik? Man skulle kunna tro att svaret bara går att slå upp i den statsvetenskapliga eller den ekonomiska litteraturen. Men så är det faktiskt inte. Effekterna av konstitutionella reformer, när det handlar om ekonomisk politik och andra ekonomiska utfall, är i stort outforskade – i alla fall till alldeles nyligen.

Jag kan försöka placera in vårt arbete på kartan genom att visa en stiliserad bild av processen varigenom ekonomisk politik bestäms i en demokrati. Ekonomisk-politiska beslut kommer via marknader att ändra relativpriser och inkomster och därmed påverka olika människor och grupper i ekonomin

på olika sätt. Detta ger en fördelning av preferenser över ekonomisk politik, vilken kommer in i det politiska systemet, som den högra delen av bilden illustrerar. Sedan spottar det politiska systemet ut sig ekonomisk-politiska beslut igen, så vi har ett slutet system. Vår hypotes är alltså att konstitutionella regler systematiskt påverkar vilka beslut som kommer att fattas. Reglerna avgör hur väljarnas preferenser bestämmer vilka representanter som ska bli valda. Lagstiftningsprocessen i olika typer av demokratier avgör också hur de valda representanterna kan fatta ekonomisk-politiska beslut.

Det finns förstås ett antal relaterade literaturer både inom statsvetenskap och ekonomi även om de inte riktigt har ställt samma fråga som vi gör. Statsvetenskaplig forskning inom fältet komparativ politik ställer till exempel frågan hur valsättet påverkar partisystemet eller hur regeringsformen påverkar benägenheten för regeringskriser. En annan statsvetenskaplig litteratur, som tar politiska utfall av den typen som givna, ställer frågan om man ser systematiska budgetunderskott. Den så kallade political-economy-litteraturen har försökt sig på att titta på hela systemet i bilden. Men den har arbetat med naiva

Figur 1 Den demokratiska beslutsprocessen

antaganden om den ekonomisk-politiska beslutsprocessen, helt institutionsfria modeller som gör att vår fråga inte ens uppkommer. Som vanligt tenderar alltså intressanta frågor att hamna mellan två stolar, i det här fallet lärostolarna i nationalekonomi och statsvetenskap. Det är detta vakuum vår bok i någon mån försöker fylla.

Under de allra senaste åren har det kommit en del teorier om våra frågeställningar (där vi delvis själva är medskyldiga). Men när det gäller empiri, huruvida det finns systematiska mönster i data, har analysen just börjat på allvar. I boken försöker vi teckna den empiriska bilden med breda penseldrag. I kväll skall jag försöka berätta vad vi kommer fram till. Jag skall också säga något om på vilket sätt vi kommer fram till våra slutsatser. Det är nämligen inte alls trivialt att dra slutsatser om den här typen av samband.

Så här hade jag tänkt lägga upp mitt föredrag. Först, vilka frågor vill vi ställa till data? Vissa av dessa kommer direkt ur teorin, andra kan man ställa som samhällsmedborgare eller som informerad observatör. Därefter lite om de data vi samlat in från olika källor och den empiriska strategi vi använder för att försöka dra slutsatser från dessa data. Jag kommer sen att redovisa resultat om hur olika typer av finanspolitiska fenomen hänger samman med konstitutionella faktorer och sedan ytterligare något om graderna av maktmissbruk, korruption om ni så vill, och även en del andra politikområden; strukturpolitik och ekonomiska utfall, som produktivitet.

Vad jag sagt så här långt är alldeles för stort och generellt för att kunna rymmas inom ramen ens för en bok, så vi måste skära ner problemet och hitta ett snävare fokus. Vi försöker därför renodla två stycken, som vi tycker grundläggande aspekter, av demokratiska styrelseskick. Det första av dem är valsättet. Där tittar vi dels på den traditionella tudelningen av valsystemet, majoritetsval kontra proportionella val, men ser också på de finare detaljerna i valsystemet. Den andra huvudpunkten gäller regeringsformen. Där

ställer vi mot varandra de två huvudtyperna av demokratier: presidentstyre kontra parlamentarism.

De senaste årens teoretiska forskning, främst då bland nationalekonomer, ger några klara förutsägelser. En första fråga man kan ställa är hur stora statsutgifterna blir, hur stor den offentliga sektorn blir? Här finns hypotesen att vi ska förvänta oss en mindre offentlig sektor i presidentstyrda länder än i parlamentariska. I parlamentariska system har man, på grund av förtroendekravet för regeringen från parlamentet, en stark kraft som skapar en stabil majoritetskoalition i parlamentet. Denna stabila koalition kommer då att ha ett intresse av att spendera ganska mycket, eftersom politikerna själva kan kontrollera de ändamål till vilka utgifterna kommer att styras. Det här ska ställas mot ett presidentstyrt system som oftare har hoppande majoriteter från fråga till fråga. Eftersom det inte finns någon stabil majoritetskoalition som kan bestämma inkomsternas användning blir benägenheten mindre att dra in stora inkomster. I viss teori har vi också förutsägelse om valsättet, nämligen att majoritetsval leder till lägre offentliga utgifter än proportionella val.

Vi har också förutsägelser om sammansättningen av offentliga utgifter. Här har teorin skiljt på breda utgiftsprogram – alltså utgiftsprogram av typen stora transfererings-system som riktar sig till stora delar av befolkningen – kontra smala program – framför allt geografiskt inriktade program – som riktas mot olika (geografiska) särintressen. Här säger teorin att majoritetsval leder till större betoning på program med olika geografiska särintressen medan proportionella val leder till bredare program. En orsak är att majoritetsval är associerade med mindre valkretsar, en annan att det går att vinna majoritetsval med betydligt lägre röstandelar eftersom röster på förlorande partier i en valkrets helt går förlorade.

Vi har också förutsägelser om eventuellt maktmissbruk av politiker som också handlar om valsättet. Här är teorin lite mer subtil,

det är finare detaljer i valsystemet som förväntas ha en systematisk effekt. Stora valdistrikt, där man väljer många riksdagsmän, blir bättre på att bekämpa korruption eftersom väljarna har många personer att välja på, snarare än bara två alternativ. En annan förutsägelse är att i ju högre grad politikerna är individuellt ansvariga inför väljarna i personval, snarare än kollektivt ansvariga via partilista, desto mindre korruption. Slutligen har vi en förutsägelse att presidentstyre kan vara förenat med mindre korruption eftersom maktindelningen är större. Som ni hör kan jag inte göra full rättvisa till de teoretiska idéerna, vilket är synd eftersom de delvis är min egna. Men det är ont om tid.

När det gäller andra variabler kan vi förvänta oss ett samband på basis av sunt förnuft, eller kanske empiriska mönster från ett mindre urval observationer. Det gäller till exempel offentliga underskott. Här finns forskning om OECD-länderna som pekar på att länder med majoritetsval har bättre utfall när det gäller budgetunderskott. När det gäller strukturpolitik och ekonomiska utfall finns ingen utvecklad teori, men det vore intressant att se om det går att hitta några mönster i data. Vi letar efter sådana lite mer förutsättningslöst utan någon specifik hypotes. En ytterligare fråga är vad som händer om ekonomier drabbas av störningar, till exempel att inkomsterna drastiskt går ner. Hur anpassar man sig till det? Höjer man utgifterna eller sänker man skatterna? Det är inte orimligt att svaret beror systematiskt på hur politikerna väljs eller hur landet styrs. Till slut ser vi också på valcykeln, dvs finanspolitiska försök att manipulera ekonomin i närheten av valet. Är det så att dylika valcykler systematiskt beror på valsystemet eller på regeringsformen? Det undersöker vi också mera förutsättningslöst.

Med hjälp av vilka statistiska urval gör vi då våra empiriska undersökningar? En första konkret fråga är, vilken observationsnivå ska man lägga sig på? Många gånger är det bäst i den här typen av breda undersökningar att hålla sig inom samma land. Men den intres-

santa variationen i valsätt och styrelseform hittar man inte på subnationell nivå utan på nationell nivå. Vi valde därför att använda länder som observationsenheter. Eftersom teorin handlar om olika demokratiska styrelseskick tyckte vi också att vi borde begränsa undersökningen till demokratier. Demokratier, satt inom citationstecken här, eftersom vi gärna vill ha en generös definition av demokrati så att vi får så många observationer som möjligt. Så vi har börjat med en utgångsdefinition som är tämligen generös.

Vi har byggt upp två databaser; en är en ren tvärsnittsdata för 85 demokratier under 1990-talet; varje observation är alltså ett genomsnitt baserat på observationer för varje år under 1990-talet. För ett mindre antal länder, 60 stycken närmare bestämt, har vi konstruerat en panel där vi observerar utfallen varje år – i alla fall för en del av länderna – från 1960 fram till 1998.

Vad innehåller då dessa två databaser? Till att börja med innehåller de naturligtvis data på de policyutfall och de framgångsmått som vi vill undersöka. Jag skall beskriva dessa mått senare i samband med resultaten. Vi måste naturligtvis också samla in en massa andra data för dessa länder, deras socioekonomiska karakteristika, historiska rötter i olika dimensioner, geografiska belägenheter, kulturella särdrag, allt i akt och mening att konstanthålla sådana faktorer som i övrigt kan vara korrelerade med policyutfall.

Mest intressant är kanske att vi också försöker mäta de aspekter på politiska institutioner jag tidigare nämnde. För valsättet definierar vi, som i teorin, en binär indikatorvariabel där länderna klassificeras i två grupper: majoritetsval eller proportionella val. Vi gör detta på basis av den så kallade valformeln, det vill säga med pluralitets- eller majoritetsval kontra proportionella val. Dessutom definierar vi ett par kontinuerliga mått som fångar upp andra dimensioner av valsättet. Det gäller dels storleken av valdistrikten, dvs hur många riksdagsmän som genomsnittligt väljs i ett valdistrikt, dels hur stor andel av riksdagsmännen som väljs på

personliga mandat, alltså genom personval snarare än partilista.

När det gäller regeringsformen har vi också en binär indikator. Även denna går tillbaka på teorin, nämligen om regeringen måste ha riksdagens kontinuerliga förtroende. Om en sådan regel finns kallar vi det för parlamentariskt land, om inte kallar vi det presidentstyrt. Det finns naturligtvis en massa gränsfall man måste ta ställning till, och vi har laborerat en hel del med att undersöka huruvida våra resultat är känsliga för våra specifika definitioner. Ett helt kapitel i boken diskuterar för övrigt dessa frågor.

Låt mig här nämna två karakteristika hos dessa data, som är väldigt viktiga när det gäller att hitta en trovärdig metod för att dra empiriska slutsatser från vårt datamaterial. En karakteristika är att selektionen, urvalet, i de olika konstitutionella arrangemangen, verkar långt ifrån slumpmässigt när man tittar på en karta över världen. Vår politiska världsatlas presenteras i figur 2.

Alla ofärgade länder är icke-demokratier år 1998. Samtliga streckade länder, oavsett färgens djuphetsgrad, är parlamentariska, medan de helfärgade är presidentstyrda. Mörk helfärg betyder ett presidentstyrt land med majoritetsval, som USA, ljus helfärg ett presidentstyrt land med proportionella val, som Brasilien. På samma sätt är mörk-streckade Frankrike parlamentariskt (enligt vår klassifikation trots dess president) med majoritetsval, och ljusstreckade Sverige parlamentariskt med proportionella val. Här ser man omedelbart att fördelningen av konstitutionella karakteristika inte ser slumpmässigt ut, utom möjligen i södra Afrika. Vi har stark överrepresentation av presidentländer i den västra hemisfären, vi har mycket parlamentarism och proportionella val i Europa, och vi har ett mörkstrekat bälte tvärs över kartan där länderna i det gamla brittiska samväldet i hög grad ärvt politiska institutioner från sitt moderland. Det finns alltså en rad kulturella, historiska och geografiska faktorer som samvarierar med de konstitutionella arrangemang vi är intresserade av.

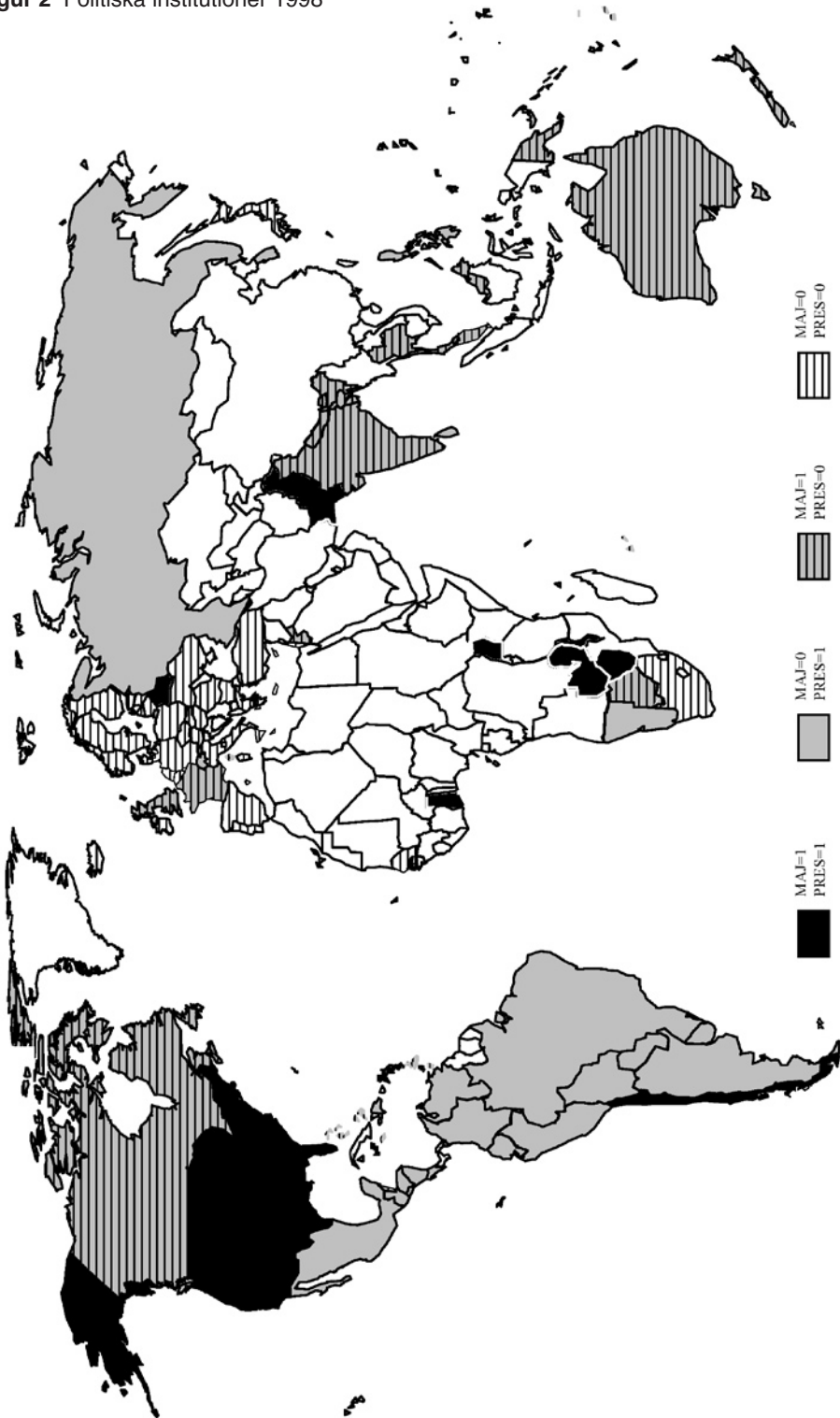
Naturligtvis måste vi ta hänsyn till det när vi försöker komma fram till trovärdig statistisk inferens.

En annan viktig egenskap hos data är att de konstitutionella arrangemangen är väldigt stabila över tid. Djupa konstitutionella reformer blir därmed sällsynta händelser. Mera precist så registrerar vår paneldatabas ingen reform av regeringsformen och endast fem reformer av valsättet i 60 länder under 40 år. Det betyder då att alla försök att använda data före och efter institutionella reformer, som utgångspunkt för att skatta effekterna på ekonomisk politik, är dömda att misslyckas. All inferens måste baseras på den tvärsnittsvariation som vi ser i data. Vi försöker ändå skatta den genomsnittliga effekten av konstitutionella reformer i våra statistiska urval, vilket ställer oss inför ett antal svårigheter. Vi ägnar ett helt kapitel i vår bok åt dessa svårigheter.

Låt mig här särskilt nämna två svårigheter som har att göra med det icke slumpmässiga urvalet. Det intressanta är att när man presenterar det här materialet för olika typer av forskare så får man olika typer av invändningar. Ekonomer oroar sig mycket för att vi blandar ihop bestämningsfaktorer för de här konstitutionella arrangemangen och för de policyutfall som vi försöker förklara. Oron gäller alltså i första hand att vi utelämnar en bakomliggande, oobserverad faktor i analysen som är korrelerad såväl med politiken som det konstitutionella arrangemanget.

Vi försöker göra tre olika ting för att komma åt denna svårighet. För det första försöker vi i en konventionell regressionsanalys "ladda" högersidan i regressionen full med en massa olika variabler: historiska och geografiska (enligt diskussionen om kartan), ekonomisk utveckling, åldersstruktur och ett dussin variabler till. Men hur många variabler man än tar med är det alltid någon som säger att vi kanske har glömt bort det och det. Och det är viktiga invändningar. Vi försöker komma runt detta på två sätt. Ett är att försöka isolera någon exogen variation i de konstitutionella arrangemangen, med hjälp

Figur 2 Politiska institutioner 1998

av det som ekonometriker kallar för instrumentella variabler. Ett annat sätt är att rensa våra estimat från så kallad selektionsbias vid icke-slumpmässiga urval, med hjälp av metoder som Jim Heckman infört i mikroekonometrin. Detta är tre olika metoder att ta hand om ekonomernas standardkritik.

Många statsvetare reser intuitivt anorlunda frågor. Det finns visserligen en massa information i Latinamerika om hur presidentsystem fungerar, men tror ni verkligen att man kan överföra dessa slutsatser på Europa? Om fattigare länder mer ofta har presidentstyre och de rikare länderna mer ofta parlamentarism, spelar verkligen valsyste­met samma roll i ett fattigt land som i ett rikt land, eller vid olika grader av demokrati? Översatt till statistiskt språk säger man alltså att det kan finnas icke-linjära relationer i data, interaktionseffekter så att effekten av en viss konstitutionell regel beror på andra förhållanden. Det här spelar inte så stor roll om olika ländergrupper sinsemellan är väldigt lika. Men om grupperna inte liknar varandra kan man göra sig skyldig till en ogiltig extrapolation, genom att man försöker generalisera från en grupp till en annan på basis av en linjär regression.

Vi försöker också göra något åt detta problem. Vi lånar därför från de senaste årens forskning i statistik och arbetsmarknadsekonomi, där vi genom så kallad matchningsanalys tillåter icke-linjära relationer i data och försöker ge högre vikt åt "lokala" jämförelser, dvs vi jämför länder som är så lika varandra som möjligt i sina observerbara karakteristika.

De resultat som jag nu ska redogöra för är – törs jag påstå – robusta för tortyr av data med samtliga dessa metoder.

Den första utfallsvariabeln vi är intresserade av är storleken på offentlig sektor. Vi mäter den på ett konventionellt sätt, genom att studera totala offentliga utgifter, eller totala offentliga inkomster. Vilket vi gör spelar ingen roll för slutsatserna och i båda fallen mäter vi storleken som en procentsats av BNP. Låt oss dra oss till minnes vår klara

prediktion från teorin att presidentstyrda länder skulle ha mindre offentlig sektor än parlamentariska. Det är precis vad vi finner. Skattningarna, med olika metoder, visar att en reform från parlamentarism till presidentstyre skulle sänka storleken på den offentliga sektorn med ungefär 5 procentenheter av BNP. Eftersom genomsnittet i våra urval ligger på ungefär 30 procent, så är det en ganska substansiell skillnad.

Även vad gäller valsyste­met får vi en effekt i linje med den, visserligen svagare, hypotes vi hade, nämligen utgifterna eller inkomsterna är ungefär 5 procent av BNP högre i länder med proportionella val än i de med majoritetsval. Dessa resultat gäller alltså situationen på nittio­talet. Hur har dessa skillnader uppkommit? Om vi använder den tidsserievariationen vi kan utnyttja i vår panel, ser vi att mycket av de skillnader som vi observerar under 1990-talet uppkommer genom att länder med parlamentarism respektive proportionella val har en snabbare tillväxt av offentlig sektor under de senaste 40 åren. Skillnaden är mindre i utgångsläget på 1960-talet, men de ökar fram till 1980-talets mitt och planar sen ut på en högre nivå.

Den andra frågan jag ville ställa gällde sammansättningen av offentliga utgifter. Jag talade om breda program kontra mer geografiskt riktade program. I studien försöker vi mäta de breda programmen i första hand med graden av välfärdsstatsutgifter. Vi använder alltså ett mått på sociala transfereringar som pensioner och arbetslöshetsersättning. Sådana transfereringsutgifter menar vi är mycket svårare att styra geografiskt än till exempel utgifter för varor och tjänster. Så vårt huvudmått är välfärdsstatsutgifter och transfereringar, återigen som procent av BNP.

Här är våra resultat, delvis men inte helt, i linje med teorin. När det gäller valsättet så får det den förväntade effekten: proportionella val leder till större välfärdsstatsutgifter. Storleksordningen under 1990-talet är ungefär 2 procentenheter av BNP vilket återigen är ganska ordentligt, eftersom storleken i genomsnitt på de här programmen är cirka

9 procent. När man tittar på den bakomliggande tidsserievariationen så uppkommer även denna skillnad, till en del i alla fall, under själva 1970- och 1980-talen. När det gäller regeringsformen hade vi hypotesen att presidentstyre skulle vara förenat med lägre välfärdsstatsutgifter, men det finner vi inte i data.

Budgetunderskott mäts på ett rättframt sätt, helt enkelt som underskottet i statens budget som procent av BNP. Här får vi i båda våra databaser effekten att majoritetsval är förenade med mindre underskott. Även om sådana resultat fanns tidigare för ca 20 OECD-länder ser vi här på mycket större urval. Effekten tycks vara av storleksordningen cirka 2 procent av BNP.

En ytterligare fråga, om vi håller oss kvar vid finanspolitiken, är hur länder med olika politiska system anpassar sig till olika typer av störningar. Här fokuserar vi på hur man anpassar sig till fluktuationer i inkomsten. Här mäter vi, separat för varje land, en trend i BNP och definierar variationer i inkomsterna kring denna trend. Positiva och negativa "produktionsgap", för att använda samma terminologi som Riksbanken använder. Vad händer då vid sådana störningar i olika politiska system? Den största skillnaden observerar vi mellan presidentstyrda och parlamentariska länder. De parlamentariska länderna uppför sig som vi kanske skulle misstänka, utgifterna och underskotten är kontracykliska, dvs utgiftskvoten går upp när det går dåligt för ekonomin, och ner när det går bra. Men i presidentstyrda länder är utgifterna antingen acykliska – dvs de har inget systematiskt samband med konjunkturen – eller till och med procykliska – dvs man höjer utgifterna då man har gott om pengar och sänker dem i dåliga tider.

Genom att gå vidare identifierar vi också ett slags "ratchet" effekt här som kan hjälpa till att förklara varför länder med proportionella valsystem och parlamentariskt styrelseskick har haft en tillväxt i sina offentliga utgifter under den gångna 40-årsperioden. Det verkar nämligen finnas en asymmetri

i hur man anpassar sig till positiva och negativa inkomststörningar. Vid en negativ inkomststörning höjer just dessa länder utgiftskvoten, men vid positiva inkomststörningar sänker man inte utgiftskvoten alls. Runt sin inkomsttrend drabbas ju ett land definitionsmässigt växelvis av positiva och negativa inkomststörningar, så därför kommer utgiftsnivån gradvis att dras upp. Utgiftsökningarna under de senaste decennierna är alltså i länderna med proportionellt valsätt och parlamentariskt system, sammankopplade med en serie negativa chocker.

Låt mig till sist kommentera våra resultat vad gäller den så kallade valcykeln. Vi börjar med en tämligen rik specifikation av hur utgifterna utvecklar sig, dynamiskt över tiden i vår panel. Sedan lägger vi till landspecifika indikatorvariabler, för varje valår och året efter varje val. Vi har mellan 450 och 500 valtillfällen i vår panel, så det är ett ganska massivt material. Frågan vi ställer är hur fyra finanspolitiska instrument, totala skatteinkomster, totala utgifter, underskott och vårt mått på välfärdsstatsutgifter, uppför sig i samband med valen. Vi finner tre robusta resultat. För det första tycks det finns en traditionell valcykel i skatteinkomsterna. I genomsnitt går skatterna ner under valåret med ungefär en halv procent av BNP. Här spelar inte det politiska systemet någon roll: vi ser denna cykel i alla typer av demokratier.

När det gäller parlamentariska och presidentstyrda länder finns det däremot en intressant skillnad vad gäller politiken året efter valen. I de förra händer i stort sett ingenting, men i presidentstyrda länder syns en finanspolitisk åtstramning året efter valet: man sänker utgifterna, höjer skatterna, och förbättrar sitt underskott. Åtstramningen är i genomsnitt nästan en procent av BNP. I den här typen av länder ser det ut som obehagliga åtgärder sparas till det att valet är överstån- det, eller möjligen att nyvalda presidenter har mandat att göra justeringar som inte företrädaren haft.

För valsättet finner vi något annat intressant. I majoritetsvalsländer sänker man inte

bara skatterna under valåret utan också utgifterna. Men i länder med proportionella val ser vi i stället att man under valåret expanderar välfärdsstatsutgifterna. Inte bara under valåret faktiskt, utan även året efter valet, kanske för att infria utställda vallöften. Storleksordningen är här 0,2 procent av BNP.

Låt mig upprepa att dessa resultat, både för inkomststörningar och valcykler, inte framkommit som test av en specifik teori. Men de visar ändå på tydliga och väldigt intressanta mönster i data, som tidigare forskning inte uppmärksammat.

Till sist vill jag ta upp några av våra resultat utanför finanspolitikens område. Som jag nämnde tidigare är en av våra frågor huruvida politikerna, enligt tillgängliga mått, missbrukar sin makt eller inte och om detta hänger ihop med det politiska systemet? Är detta verkligen relevant? Kanske är detta inte ett första ordningens problem i Sverige, men i många av de länder vi såg på kartan är det i högsta grad en relevant fråga, även bland länder i Europa.

Maktmissbruk är svårt att mäta på ett objektivt sätt, så vi använder enkätsvar från ett knippe internationella undersökningar. Vad gäller korruption har vi två olika mått; ett från Transparency International och ett från Världsbanken. Vi använder också liknande enkätsvar som gäller regeringens skötsel av sina uppgifter, hur väl man levererar offentliga tjänster till allmänheten. Här finner vi återigen mönster i data, som rimmar väl med förutsägelseerna från teorin. Länder med större valdistrikt har, allt annat lika, mindre korruption och mindre ineffektivitet. Länder som, allt annat lika, har fler politiker valda på partilista snarare än individuellt, har mer korruption och större ineffektivitet. Det är lite svårare att tala om den kvantitativa betydelsen här eftersom måtten är index på en skala från 0-10. Men om man tittar på punktskattningarna av de här effekterna, så tycks det vara avsevärda skillnader som det rör sig om. När det gäller Chile till exempel, som är ett atypiskt, icke-korrumpert land i Sydamerika, tycks det som 30–40 procent av

skillnaden i korruptionsnivån kontra andra Sydamerikanska länder går att hänföra till landets specifika valsysteem. Vad gäller regeringsform och korruption har vi däremot svårare att finna systematiska effekter.

Vad beträffar strukturpolitik och produktivitet utfall så lutar vi oss mot den moderna litteraturen om ekonomisk tillväxt, som har identifierat två typer av politik som speciellt viktiga för produktivitetsnivåer, som ju är ett slutligt mått på effektiviteten i ekonomin. Både för arbetsproduktivitet och totalfaktorproduktivitet tycks två aspekter av politiken speciellt viktiga. Den ena är regleringspolitiken i vid mening, speciellt skyddet av privata äganderätter, den andra är handelspolitiken i vid mening, hur öppen ekonomin är för utländsk konkurrens. Vi använder därför samma data som man har gjort i litteraturen om ekonomisk tillväxt och ställer frågan om de här politikvariablerna – regleringspolitiken respektive handelspolitiken – är signifikant korrelerade med våra konstitutionella mått och om vi dessutom kan identifiera systematiska produktivitetseffekter.

Även på denna punkt hittar vi några intressanta samband i data utan att kunna hänföra dem till specifika teoretiska hypoteser. Det intressanta är att resultaten delvis påminner om resultaten för korruption och misskötsel av de offentliga utgifterna. De aspekter av valsysteem som är bra för att bekämpa korruption tycks också vara bra för att nå en hyfsad regleringspolitik. Länder med större valdistrikt och färre politiker valda på partilistor har bättre regleringspolitik och får därigenom en högre produktivitet. När det gäller styrelseskicket har parlamentariska regimer bättre politik. Punktskattningarna antyder mycket kraftiga effekter. Ett sätt att illustrera dem är att anta en hypotetisk reform där Spanien bytte styrelseskick från parlamentarism till presidentstyre. Enligt våra resultat skulle Spaniens politik försämrats och dess produktivitet sjunka ungefär till Greklands nivå. Det är ungefär den storleksordningen.

Låt mig summera. Vi har undersökt huruvida två drag i ett lands styrelseskick,

dess valsätt samt dess regeringsform, har en systematisk effekt på den politik vi kan observera. Vi får en hel del statistiskt robusta och också kvantitativt betydelsefulla effekter. De flesta hypoteserna från teorin kan inte förkastas. Och vi identifierar ett antal nya mönster i data

Resultaten är kanske mer lättförståeliga när det gäller valsystemet. Länder med majoritetsval kontra proportionella val har mindre satsning på välfärdsutgifter och lite mindre offentlig sektor. Valsystemet har systematiska effekter på maktmissbruket. Vi ser en systemspecifik valcykel där proportionella demokratier expanderar välfärdsstatsutgifter i samband med val och där majoritetsländer inte bara sänker skatterna utan också de totala utgifterna.

Om jag ställde frågan till en genomsnittlig statsvetare: vilken är den viktigaste målkonflikten när det gäller designen av ett valsystem? Många skulle antagligen säga följande. Ja, majoritetsval är bra för att hålla regeringen ansvarig, men det leder till sämre representation. Men det motsatta gäller proportionella val: man representerar befolkningen på ett bra sätt men ansvarsförhållandena blir mer luddiga. Givet detta svar är våra resultat inte alls orimliga. Om man representerar breda grupper i befolkningen borde man också se större satsning på breda program. Det är kanske också rimligt att man i samband med val ser att just de programmen expanderar, snarare än någonting annat. Graden av maktmissbruk hänger uppenbarligen nära ihop med politikernas ansvarighet. Och så vidare. I korthet tycks alltså den statsvetenskapliga konventionella klokskapen inte bara gälla politiska utfall utan också ha en tydlig motsvarighet i ekonomisk-politiska utfall.

För regeringsformen är resultaten lite mer komplicerade och där tycker jag det är mera genuina frågetecken om vi verkligen har träffat rätt. De viktigaste effekterna tycks vara den stora effekten på den offentliga sektorns storlek och det spektakulära utfallet vad gäller strukturpolitik och ekonomiskt utfall.

Sedan har vi de specifika valcyklerna efter valet i presidentstyrda länder och det faktum att man tycks anpassa sig till inkomststörningar på ett annat sätt än i parlamentariska länder. Vi vet inte riktigt hur vi ska förklara detta. Men vi ser resultaten som intressanta uppslag för nästa steg i det här forskningsprogrammet. Vi bör då gå tillbaka till det teoretiska ritbordet och försöka ta fram en ny teoribyggnad, som är konsistent med de mönster vi hittat i data, men som också genererar nya testbara hypoteser.

Om jag får sluta med en appell, tror jag att de nya testbara hypoteserna vi då skall leta efter gäller sambandet mellan rent politiska utfall och ekonomisk-politiska utfall. Beror den samvariation mellan politik och konstitution mellan ekonomisk politik och konstitution, som vi identifierar i boken, på de politiska samband som statsvetare betonat? Det vet vi inte nu, men sökandet efter svaret kan slå en ytterligare brygga mellan nationalekonomi och statvetenskap.

Tomas Bruce

Tack för en fantastiskt spännande genomgång. Du pratar om genomsnittliga statsvetare, jag är glad att vi har mer än så här i dag. Olof Ruin, som står på tur, sa till mig tidigare att fördelen med att vara akademiker är ju att man aldrig behöver sluta och det är vi tacksamma för. Hjärtligt välkommen Olof Ruin.

Olof Ruin

Jag har tre frågor, men gör först ett antal allmänna reflexioner.

Man anar nu i Sverige ett stigande intresse för författningsfrågor. Vi har ju inte haft det på länge. Det som nu intresserar och kan bedömas på olika sätt gäller sådant som riksdagens ställning, valsystemets utformning, våra relationer till Europa, våra verks framtida position och relationer till regeringskansliet, uppdelningen på olika beslutsnivåer – alltså kommun, landsting och nationell nivå. Därtill har vi folkom-

röstningsproblematiken. I detta perspektiv är det synnerligen värdefullt att man också inom nationalekonomin uppmärksammar författningsfrågor. Vi kan väl enas om att nationalekonomi och statsvetenskap egentligen är de främsta samhällsvetenskapliga disciplinerna. Värdefullt att dessa två ämnen då också samarbetar. När det gäller svensk statsvetenskap var ämnet för övrigt nyligen föremål för en internationell utvärdering. Bedömningen var i stort mycket positiv men ett av de områden som ansågs försummat var just det område som Torsten Perssons bok tangerar, alltså jämförande politik. Den tes som utvecklas i Torstens bok är en som vi ofta hört, nämligen att utformningen av ett lands ekonomiska politik varierar både med valsystem och regeringssystem.

Den första av de tre frågor jag vill ställa till Torsten gäller teoribildningen. När jag tar del av hans teoretiska utgångspunkter kan jag inte låta bli att tycka att han, såsom ofta sker i modern samhällsvetenskap, är starkt präglad av dem som lever i den anglosaxiska världen och som i sin tur också, medvetet eller omedvetet, just är påverkade av sin egen värld. Prototypen för det presidentiella system som Torsten resonerar kring är sålunda USA:s; det påverkas också av honom själv. Prototypen för ett parlamentariskt system uppfattas å andra sidan sålunda Storbritannien vara. Bägge dessa prototyper representerar system baserade på majoritetsval i enmansvalkretsar. Finns det inte också politiska system, baserade på proportionella val, som på ett liknande sätt skulle kunna vara mönsterbildande? Vidare undrar jag också om det meningsfulla i att i denna undersökning ta in så många länder och mäta dem i här aktuella dimensioner. Torsten Persson tvingas i alla fall göra en distinktion mellan dem han kallar för gamla demokratier och länder av annan typ. Till exempel sägs det ofta att Latinamerika är något mycket speciellt med speciella former. Min första fråga, eller snarare min första reflexion, gäller alltså dels att framställningen är väl mycket präglad av anglosaxisk verklighet,

dels att väl många länder blivit medtagna och föremål för analys.

Min andra fråga handlar om de dikotomier som präglar hela framställningen. I fråga om valsystem ställs majoritetsval mot proportionella; i fråga om regeringssystem ställs presidentiella system mot parlamentariska. I verkligheten finns dock ofta inte dessa dikotomier. När det gäller valsystem säger Torsten Persson i sin bok att majoritetsval karakteriseras av utkrävande av personligt ansvar av en politiker. Det uppfattas inte kunna ske inom ramen för proportionella valsystem. Visst kan detta inträffa. Jag kan ge många exempel på proportionella valsystem som i hög grad just är individcenterade. I detta sammanhang tänker jag inte så mycket på vårt eget konstiga personvals system utan mer på mitt barndomslands, Finlands, där alla måste rösta på någon enskild person samtidigt som man alltså har ett proportionellt valsystem. Det kan också sägas att föreställningen är överdriven att man inom ramen för ett majoritetsvalssystem mer kommer att uppmärksamma geografiskt betingade olikheter i ett land än inom ramen för ett proportionellt valsystem. Bland annat uppstår det också med denna senare typ av valsystem partier som helt och hållet har en begränsad regional förankring.

I fråga om regeringssystem tycker jag inte heller att dikotomin presidentiellt kontra parlamentariskt alltid stämmer. Egendommeligt är till exempel att Schweiz av Torsten klassas som ett presidentiellt system, en egendommelighet som han i och för sig själv är helt medveten om. Ni här i salen som är lite äldre kanske minns att just Schweiz var det stora paradnumret för Herbert Tingsten, när han för 40-50 år sedan i Dagens Nyheter diskuterade hur ett önskvärt parlamentariskt system skulle se ut. Det som han såg som utmärkande för Schweiz är inte någon form av presidentiellt system utan i stället att man där har en regering som i stort sett speglar sammansättningen i hela parlamentet och där man uppnår en motvikt genom ett flitigt folkomröstande. Vidare säger Torsten att det

också karakteriserar ett presidentiellt system att den som är "chief executive" har mycket makt. Men samtidigt pågår det just nu i flera länder med parlamentariska system en diskussion om vad man kallar en "presidentialisering" av ämbetet som statsminister/Prime Minister. Det ses som ett generellt fenomen att statsministrarna som individer får mer och mer makt och inflytande i jämförelse med sina kolleger inom en ministär. I detta avseende ökar alltså likheten mellan ett så kallat presidentiellt system och ett så kallat parlamentariskt. Sammanfattningsvis tycker jag alltså att man, även om man konstruerar dikotomier som Torsten gör, måste vara något mer medveten om att dessa i verkligheten inte framträder så renodlade.

Min tredje reflexion: Det är säkerligen ett mycket sofistikerat och fint arbete som Torsten Persson utfört, även om jag själv inte har kompetens att bedöma själva kvaliteten i de ekonomiskt präglade resonemangen. Det är vidare klart att man inte bara kan nöja sig med att undersöka samband mellan olika författningsbestämmelser och utfallet av ett lands ekonomiska politik. Andra drag måste konstanthållas för att göra en sådan undersökning meningsfull. Torsten nämner själv demografi, geografi, historia och något som kallas demokratisk kvalitet och som mäts på ett visst sätt. Ändå är det någonting jag här saknar även om jag blir något suddig när jag skall formulera mig. Torsten talar visserligen i sitt föredrag om kulturella dimensioner, men säger samtidigt att sociala normer inte behandlats. Själv tänker jag i detta sammanhang särskilt på våra skandinaviska länder. Finns det kanske inte någonting annat än valsystem och andra av Torsten berörda omständigheter, som påverkat det välfärdsstatsbyggande som skett och de stora offentliga utgifter som vi fattat beslut om? Jag tänker på en viss form av politisk etos liksom också på en viss form av politisk stil. Som sagt: jag är medveten om att jag blir smått suddig men på något sätt är det ändå något ytterligare som jag efterlyser i analysen. Egentligen är det synd att vi inte i Skandi-

navien har politiska system som principiellt sett är olika, både klart presidentiella och klart parlamentariska, men som samtidigt är präglade av samma historiska arv av viss form av etos. Vilka skulle skillnaderna bli i ett sådant läge? Detta var alltså min tredje reflexion, nämligen att det är ytterligare någon dimension som saknas i allt räknande, även om jag själv är dålig på att definiera denna ytterligare dimension.

Det har varit stimulerande att läsa denna bok och att nu i kväll höra Torsten Persson. Ingenting framstår som helt tossigt. Samtidigt har det också mycket klart framstått att det är en nationalekonom som behandlat detta stoff. Hans naturliga utgångspunkt har varit att det är viktigt att det förs en något så när förnuftig ekonomisk politik. Utifrån detta perspektiv har han studerat vilka samband som kan finnas mellan en sådan politik och olika författningsbestämmelser. Men det finns naturligtvis också andra perspektiv som kan läggas i värderingen av en författning. Jag kan sluta med att nämna att jag i somras läste att den främste statsvetaren i USA, som jag tror att även nationalekonomerna känner till, nämligen Robert Dahl, djupt ogillar, utifrån demokratiska synpunkter, det majoritetsvalssystem som finns i USA. Det anses inte vara demokratiskt tillfredsställande. USA borde, enligt Dahls mening, övergå till ett proportionellt valsystem. Men för honom är andra värden de centrala än de värden som främst präglat Torsten Perssons undersökning. Sedan kan vi, så att säga, diskutera värdet av olika värden men självfallet är det rimligt att en nationalekonom just skall vara särskilt intresserad av hur den ekonomiska politiken utformas.

Jag slutar bara med att säga att det har varit väldigt trevligt att på detta vis få vara med och bygga broar mellan två centrala samhällsvetenskapliga ämnen. I min ungdom kunde jag ibland tycka att nationalekonomi egentligen var mer intressant än statsvetenskap, men numera börjar jag uppleva att dessa två discipliner i detta avseende är ganska lika.

Torsten Persson

Några korta reflexioner. Du fick det att låta som om det fanns ett normativt inslag i vår utvärdering av de olika systemen. Men det gör det inte, annat än i så motto att vi väljer studium av de ekonomiska konsekvenserna av olika politiska arrangemang. Jag aktar mig än så länge väldigt noga för att dra några normativa slutsatser från materialet om vad man bör göra och överlåter det i så fall till andra. Jag tror att det finns ett antal målkonflikter.

Nummer tre av Olof Ruins frågor var att han tyckte det skulle vara intressant om man kunde generera ett kontrollerat experiment, att slumpmässigt släppa ner presidentstyre i Norge och ändra på Danmarks valsysteem bara för att se vad som händer. Det är en intressant tanke. Man skulle önska att världen hade 2000 demokratier som då och då helt slumpmässigt ändrade på sina konstitutioner. I så fall kunde vi helt enkelt jämföra genomsnittet i olika grupper vad gäller de utfallsvariabler vi är intresserade av och slipper alla de här problemen med statistisk inferens. Olof sa att det kan finnas ett slags etos som kanske kan förklara att vi i Skandinavien har både ett proportionellt valsätt och stor välfärdsstat. Detta etos är ett typexempel på just en sådan här variabel som vi är oroliga för skall snedvrída våra resultat, och det är just därför vi använder allehanda statistiska metoder som i alla fall gör ett ärligt försök att isolera exogena variationer eller beakta endogena konstitutioner så gott det går.

Olofs punkt nummer två var att dikotomierna är grova. Jag håller med om detta. Ett sätt att tolka Olofs resonemang om våra jämförelser mellan presidentstyrda och parlamentariskt styrda länder är att det inom varje typ finns en hel del variationer vad gäller maktindelningen. Det gäller både en president kontra sin kongress och ett kabinett kontra sin riksdag. Vi diskuterade faktiskt en hel del kring detta i vår bok, där vi också säger att det vore högst önskvärt att studera effekten av sådana variationer. I England har till ex-

empel kabinettet nästan all makt, medan dess makt kontra riksdagens utskott i Belgien är betydligt mindre. Det finns många sådana variationer och det vore oerhört intressant att studera dem och vi tycker det är ett naturligt steg i nästa fas av forskningen. Men man måste börja någonstans och då började vi med de här dikotomierna. Vad gäller Finland så klassificerar vi det som proportionellt val, men när vi går till just frågan om personer valda på lista eller vid personval skulle Finland, som vi diskuterar i boken, mycket väl kunna tillhöra dem med individuellt valda politiker.

Olofs första reflexion gällde teoribildningen och att den också var enkel. Det är jag den förste att hålla med om. Men det var genom ett antal teoretiska uppsatser av oss själva och andra för 3-4 år sedan som vi blev intresserade av de empiriska frågeställningar jag talade om idag och det var denna teori som fick oss att samla in dessa data och göra våra empiriska undersökningar.

Tomas Bruce

Tack för det Torsten Persson. Det är glädjande för oss att ha riksdagens talman Björn von Sydow här. Här kommer då ett fall då statsvetenskap tillämpas i praktiken också även om det bara är en form av konstitution som du representerar. Du är hjärtligt välkommen.

Björn von Sydow

Tack så mycket. Jag tycker det är en mycket värdefull och intressant uppläggning av den här undersökningen och jag anser att den säkerligen kommer att vinna stort erkännande och betecknas som ett framstående framflyttande av positionerna, kunskapsmässigt. Jag skulle också vilja säga att det är intressant att den här värdefrågan, även om man har en sådan utrerad teoretisk ram som public choice teorin har och som i andra sammanhang har starka politiska eller normativa konsekvenser, så tycker jag att ni i allt väsentligt är fria från det. Men jag tycker egentligen att man kan formulera väldigt mycket av det Torsten

redovisar på precis det motsatta sättet och jag tänkte göra det. Egentligen inte för att jag har någon annan värdering eller norm med mig här i dag, men tar man del av de här resultaten så kan man ju resonera på precis motsatta sättet. Det är nämligen tydligt att om du vill ha en större offentlig sektor som sannolikt – det kanske ni inte belyser – verkar utjämnande fördelningsmässigt, då är det att föredra att lägga ett proportionellt valsystem emellan elektoral inputs och policy outputs. Det genererar en ganska kraftfull effekt och jag tror att kombinationen av ett parlamentariskt statsskick, formulerat som ni gör, att exekutiven är beroende av ställningen i parlamentet för sin politik och sin fortlevnad i kombination med proportionellt valsystem, det genererar eller leder till de här effekterna. Man kan möjligen säga att man saknar någon form av formulering av det i undersökningen och det vore kul att höra en kommentar på det.

Jag är som Olof Ruin, jag begriper inget i ekvationsuppställningen eller variabelsammansättningen men jag tycker att de verkar ha sannolikhet med sig. Det verkar övertygande och det ska bli intressant att se när dina kollegor, ämnesmässigt, försöker hugga i ben. Det jag förstår av hur variablerna är hopsamlade så tycker jag de verkar relevanta.

Författarna skisserar i boken som om man gjorde skifte, vad skulle hända? Om Sverige skulle byta proportionellt valsystem mot majoritet så skulle det falla ut så här. Samtidigt så kan man ju argumentera för att vill man ha kvar offentlig sektor på 50 procent eller så, så bör man tänka sig väldigt noga för innan man anbringar en sådan systemförändring.

Om man lägger ihop det här med gamla statskunskapligen iakttagelser om vad majoritetsval skulle innebära så skulle jag vilja ta fram några saker. Vi skulle väl få ett ganska kraftfullt minskat valdeltagande av den orsaken att många valkretsar är säkra och därigenom så sjunker nästan alltid valdeltagandet. Möjligen att man har socioekonomiska konsekvenser också. Vi skulle få

en väsentligt lägre social representativitet, framför allt när det gäller kvinnor. Det vore väl inte sannolikt att vi finge 45-50 procent kvinnor i riksdagen med majoritetsval. Särskilt inte om det är enmansvalkretsar. I sin tur kan ju det möjligen ha en konsekvens just för den offentliga sektor eller de offentliga utgifterna. Sedan är det ju då självklart med stora förändringar i partisystemet, det skulle innebära att vi skulle få två eller möjligen ett trepartisystem. Det är positivt att ni utöver det här, som komparativ statskunskap ända sedan Olof Ruins och min barndomsläsning, Maurice Duverger tog upp, att ni adderar ytterligare sådana här kunskaper, plus att alltså till exempel könsvariabeln har vuxit fram. Det fanns egentligen inte några variationer mellan kvinnor och män i de representativa församlingarna då han samlade sina data, vilket var på 1940-talet, men nu gör det.

Sedan har jag en annan tanke. Jag var med på en diskussion som SNS hade i våras och skulle då vara opponent på Rodger B Congretons bok *Att förbättra demokratin*. Jag antar att några av er har sett den boken. Det är en väldigt intressant bok och är utgiven av en författare som förestår Center for Studies of Public Choice vid George Mason University. Det är ett forskningscenter som förbinds med James Buchanan osv, grundare av public choice-skolan. Här har vi ett case: Han studerade den svenska författningen och dess påverkan på i stort sett samma variabler som Torsten Persson tar upp. Hans resultat är väldigt intressant. Han upptäcker Sverige; den långvariga konstitutionella utvecklingen är inte bara Storbritannien från 1215 och Förenta staterna från 1787, utan det finns ett tredje fall; Sverige, från åtminstone sen medeltid med en konstitutionell tradition. Han värderar Sverige som ett av de tio bästa länderna egentligen i alla hänseenden konstitutionellt. Han kör samma metoder och det vore kul att höra hur ni som begriper er på det här reagerar för det. Poängen är att hans konklusion är att Sverige gjorde fel 1970. Det system som var i drift, tvåkammarssystemet, var bättre än enkammarssystemet. Han

hävdar att han kan visa att resultat av enkammarsystemet, de treåriga mandatperioderna, den exakta proportionaliteten innebar dels en försvagning av den ekonomiska effektiviteten, dels en viss problematik i avspeglingen, sambandet mellan väljarpreferenser och politikernas preferenser. Man kan diskutera vänstervridning eller möjligen högeravridningen i två hänseenden.

Jag vill avrunda med att säga att jag tycker att det var en intressant analys och väldigt smickrande om man är svensk därför han har upptäckt "den tredje mannen". Det är inte bara USA och UK utan han har upptäckt att det går att ha en annan historia också. Vad var hans tentativa och normativa slutsatser, för han har faktiskt sådana. Jo, det är egentligen det att han skisserar utan att binda sig för någonting. Det ena är att vi borde ha ett återförande av tvåkammarsystemet, men mer av vardera av varandra oberoende kammare, mer olika mandattider, kanske lite olika valkretsar och han antydde också som Torsten Persson sa, delvis olika valsystem. Men det är tvåkammarsystemet han är ute efter egentligen. Han lanserar även som ni implicerar mer av ett bipolärt styrelsesystem, men han tänker sig inte presidentur egentligen, utan han säger att man kanske skulle ha en direktvald statsminister, eller en statsminister som väljs av kammaren på fyra år men inte i samband med det allmänna valet för att åstadkomma mer av en dualism, låt vara inte så långt gången som i en presidentialism. Han hävdar också att Sverige har ett intressant exempel med kommunerna; man skulle kunna gå ännu längre i att decentralisera det svenska systemet genom att låta kommunerna bli starkare. Han nämner, men jag tycker inte han gör så mycket av det, möjligheterna till rättspolitisk granskning, alltså typ författningsdomstol.

Nu slutar jag mitt inlägg med att säga att det är ett meningsfullt sätt att ställa både problem och säkert solida resultat som kommer ut av granskningen både av nationalekonomer och statsvetare som ni gör. Jag tror alltså det vore roligt att höra Torsten Persson formulera det här andra sättet och tolka

resultaten, nämligen det att om du som en medborgare vill slå vakt om en stor offentlig sektor och du kan acceptera en mjukare budgetunderskottspolitik? Däremot om du är starkt antikorrupktiv och i den meningen inte vill ha någon mjukhet, hur skulle du då formulera dina resultat? Det vore också roligt att höra om du tagit del av, eller om någon annan i debatten har läst den här Congreton, och ser både likheter och även skillnader metodiskt eller i slutsatsen.

Torsten Persson

Om jag börjar från slutet, med Congreton, så har jag åtminstone hört ett föredrag om hans undersökning. Där gäller två saker: tror vi på de normativa slutsatserna, tror vi på de positiva slutsatserna som ligger bakom dessa normativa slutsatser? I mitt fall är jag tveksam i båda frågorna. Jag är tveksam till huruvida de positiva slutsatserna verkligen följer av analysen. Congreton gör visserligen en del statistisk inferens men antalet observationer är väldigt få. Även om det gäller många år så har vi bara ett skifte, nämligen författningsreformen i Sverige. Han lägger in väldigt mycket i tolkningen av utvecklingen före och efter 1975, som då återförs på denna enda reform och det är lite för lite att ha på fötterna för att dra säkra slutsatser, tycker jag. Det är mycket möjligt att han har rätt, men de positiva slutsatserna följer inte säkert av analysen och sedan är jag inte säker på de normativa slutsatserna heller.

Kan man använda våra resultat som input i en diskussion om konstitutionell reform? Naturligtvis är detta ett av skälen till vår forskning. Vi menar naturligtvis att en diskussion om konstitutionella reformer borde bygga en hel del på diskussioner om rent demokratiska värden som på olika sätt berör politisk representation. Det vet vi redan. Nu är frågan: kan vi hitta systematiska konsekvenser för ekonomisk politik, för ekonomiska utfall som ger ytterligare material till en mer rikhaltig diskussion? Tror man på våra slutsatser och är moderat och vill få ner

de svenska statsutgifterna, då ska man införa en republik och ett majoritetsvals system. Men kan man verkligen överföra resultaten direkt på ett enskilt land i en given situation? Som jag sa, det vi drar slutsatser om är egentligen den genomsnittliga effekten. Formellt är det vad som händer i ett land, om vi drar det slumpmässigt ur populationen av demokratiska länder. Det är klart om vi försöker dra direkta slutsatser om enskilda länder då hamnar vi i Congretons problem, dvs vår inferens bygger på väldigt litet material. Alltså har vi en målkonflikt. Vi kan dra slutsatser på ett säkrare statistiskt material men dessa kan vara mindre gångbara för det enskilda landet. Vi är nog med att försöka säga att vad vi mäter är den genomsnittliga effekten av konstitutionella reformer.

Så till din fråga om innehållet i en reform. Det kan alltså finnas en målkonflikt mellan ansvarighet och representativitet och dessa måste vägas mot varandra. En del länder som reformerat sina vals system under 1990-talet, till exempel Italien, hade problem med ansvarighet hos politikerna, men ville inte släppa representativiteten helt och fullt. Då införde man ett så kallat mixed-member system, dvs man väljer en del av sina politiker, två tredjedelar, eller tre fjärdedelar på samma sätt som i England, och sedan har man ett antal proportionella utjämningsmandat. I Nya Zeeland så tyckte man att man hade problem med representativitet i det "first-past-the-post" man haft sedan 1906. Då gjorde man samma typ av reform, man hamnade i samma slutresultat men från andra hållet.

Länderna har så att säga bytt rödvin eller vitt vin mot rosévin. Nu är frågan; förenar dessa roséviner de bästa eller sämsta egenskaperna av röda och vita viner? Om man ska tro på våra skattningar så är det inte självklart att man, om man oroar sig för maktmissbruk, ska göra som Italien gjorde, eller som Nya Zeeland, alltså införa ett mixed-member system. Det finns andra vägar att gå. Om man tror på individuellt ansvar hos politikerna och då vill man kanske ha personval, men man kanske inte vill gå hela

vägen till det engelska vals systemet, då kan man ha större valkrets. Man kan ha ett pluralitetsval i flermansvalkretsar. I Mauritius, en välkänd demokrati, har man trepersonsvalkretsar och man väljer enskilda politiker. I Chile har man tvåpersonsvalkretsar och väljer två personer med starkt inslag av personval. Det är inte självklart att alla reformer behöver se ut som Tyskland. Genom att studera empiriska resultat och värdera olika aspekter kan man kanske få nya idéer. Jag vill inte därmed förorda Mauritius valsätt som mål för en svensk reform, men det är i alla fall en intressant reflektion.

Olof Ruin

Det är riktigt, som Björn von Sydow säger, att Sverige har en osedvanligt lång tradition av konstitutionellt arbete, av flera grundlagar i vår historia med mera. Paradoxen är att samtidigt som vi har denna långa tradition så spelar dagens grundlag för den stora allmänheten en överraskande liten roll. Varför har det blivit så? Det är en fråga som många brukar ställa. En förklaring ligger i att 1809 års regeringsform, som Björn talar om och som jag också hade stark sympati för, successivt tilläts fjärma sig så mycket från den verklighet som gällde att själva grundlagen började framstå som ointressant. Den grundlag som vi nu har och som är en konsekvens av 20-årigt manglande och kompromissande mellan partierna och som för övrigt just Björn har skrivit en bok om, har inte alls den starka nationella symboliska laddning som till exempel grundlagen i Norge respektive USA. Detta var bara en kort reflexion med anledning av den riktiga iakttagelsen att vi har en väldigt lång och förnämlig konstitutionell tradition, men att vi ändå är ointresserade av den grundlag som gäller.

Tomas Bruce

Jag tackar för detta oerhört spännande inlägg och nu inbjuder jag åhörarna att delta i debatten.

Ulf Jakobsson

Det finns en litteratur inom statsvetenskapen som jag tycker ligger nära det presenterade arbetet, men som inte nämndes. Det fält jag tänker på brukar ibland kallas varieties of capitalism. Viktiga begrepp där är liberala marknadsekonomier och samordnade eller kontrollerade marknadsekonomier. I den senare gruppen återfinns de europeiska korporatistiska staterna. Sociologen Esping Andersen har också klassificerat länder i enlighet med sin boktitel, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Han ställer där liberal anglosaxisk välfärdskapitalism emot ett par korporatistiska varianter.

Inom corporate governance-litteraturen finns vidare arbeten där man försöker hänföra de olika systemen för corporate governance till olika legala traditioner. Vi har common law-traditionen som kan hänföras till de anglosaxiska länderna och vi har olika utvecklingar av det napoleonska systemet. Detta finns företrädesvis i stater som vi brukar kallas korporatistiska.

Den teoretiska grunden för dessa arbeten förefaller mig inte så stark. I den senast nämnda litteraturen är väl teorin snarast den att länderna av historiska skäl har hamnat i den ena eller andra legala traditionen. Där-efter har dessa traditioner kommit att prägla ländernas utveckling över ett mycket brett fält.

Sammanfattningsvis finns här flera relativt oberoende forskningsinriktningar där man på relativt lösa teoretiska grunder för samman länder i olika grupper. Den gemensamma nämnaren är att de grupper som framkommer i de olika forskningstraditionerna tenderar att bli förvånansvärt likartade. Här tycker jag att Torstens arbete smälter väl in. Grupperna känns igen fastän utgångspunkterna, såvitt jag kan se, här är helt annorlunda än i de andra forskningstraditionerna.

Detta leder mig till frågan om ni här funnit de vises sten, dvs den teoretiska förklaringen till den gruppindelning som tenderar att falla ut i de olika försöken att dela in länderna, el-

ler kan det vara så att de andra forskarna har med något som inte ni har med? Finns det, som Olof Ruin var ute efter, någon tradition av exempelvis legala system som ger gemensamma mönster på en rad olika områden, inkluderande det parlamentariska systemet?

Om vi erinrar oss kartan, så ser man att det är i de anglosaxiska länderna som vi finner majoritetsval i enmanskretsar. Det är också där vi enligt Esping Andersen har en liberal välfärdskapitalism. Detta förklarar, som han ser det i sin tur, att de har lägre offentliga utgifter än i andra system.

Enligt Torsten Perssons synsätt skulle det vara den parlamentariska modellen som är själva kärnan i förklaringen. I de andra forskningsinriktningarna finner vi mer kulturellt betingade förklaringar. Det skulle mot denna bakgrund vara intressant att göra experiment liknande det som Olof Ruin föreslog för de nordiska länderna. Kan man hitta anglosaxiska länder med proportionellt valsysteem och har de i så fall högre offentliga utgifter än andra anglosaxiska länder?

En annan reflexion gäller implikationerna av presidentstyre. De valcykler som Torsten förklarade bli följden av ett sådant styre, stämmer väl med mina fördomar om latinamerikanskt beteende. Är det möjligt att särskilja latinamerikansk kultur och presidentstyre som orsaker när det är så att de allra flesta länder med presidentstyre finns i Latinamerika?

Torsten Persson

Du har helt rätt i att det finns en litteratur om de legala traditionernas betydelse. Vi är medvetna om det och har därför också tagit med de klassificeringarna du nämner i våra databaser. Det är också precis som du säger, att de är stark korrelerade med anglosaxisk tradition. Mera specifikt så har vi en variabel som vi kallar för kolonial historia, dvs man har inte varit koloni tidigare, man är en gammal engelsk koloni, en gammal fransk eller en gammal spansk-portugisisk koloni. När vi kör ett "horserace" mellan de här två sätten

att mäta kulturell historia och kulturella traditioner, så finner vi att vi kan använda den ena eller andra, och fånga upp samma drag. Men våra resultat vad gäller de politiska variablerna är helt robusta till att inkludera den ena eller den andra typen av kontrollvariabler i analysen. Hänsyn är alltså tagen till historien och man kan antingen fånga den med kolonial historia eller med legal historia.

Din andra synpunkt återkom till ett av våra jättestorproblem, nämligen att urvalet av olika konstitutionella grupper inte var slumpmässigt utan systematiskt. En metod att komma åt problemet är att på statistisk väg försöka skatta bestämningsfaktorerna till klassifikationen i valsätt och regeringsformer bland ett antal bakgrundsvariabler, inklusive ett antal kulturella mått och rent historiska variabler. På detta sätt försöker vi alltså isolera ett mått på exogen variation i politiska konstitutioner, dvs ett mått som inte är korrelerat med de ekonomisk-politiska utfall vi vill förklara.

Något annat intressant du sa, som också är väldigt intuitivt, är att det vore intressant om man kunde jämföra "lika för lika". Det är precis det den sk matchningsanalysen går ut på, att hitta länder som är lika i sina observerbara karakteristika, men som råkar ha valt olika konstitutioner. Rent formellt skattar vi en sannolikhet för länder att ha, såg proportionellt valsätt. Sedan betraktar vi det faktiska valsättet för de länder som har ungefär samma skattade sannolikhet som slumpmässigt. När man bara har 85 observationer så kan man faktiskt se vad denna metod åstadkommer, till skillnad från när man har 8 000 observationer – normalsituationen i arbetsmarknadsekonomi. I applikationen av matchningsmetoden blir det så att man tenderar att ställa länder som Frankrike och Belgien, eller Chile och Argentina, mot varandra. Sådana lokala jämförelser får alltså högre vikt än vid en konventionell regressionsanalys. Matchning är alltså ett sätt att statistiskt försöka göra det intuitiva, nämligen att jämföra äpplen med äpplen och päron med päron, för att t ex sen tillåta att

effekten av en konstitution har olika effekt i olika världsdelar eller vid olika kulturell bakgrund.

Carl Johan Åberg

Det är en väldigt ambitiös ansats som ni har. Ni har samlat mycket data, men analysen är gjord med en teknik som är svår – nämligen tvärsnittsteknik. Trots de raffinerade metoder ni använt är det svårt att urskilja vad som är orsak och verkan i ett sådant här stort material. Därför är jag för min del intresserad av att gå vidare på det som Björn von Sydow var inne på. Några länder, de är få, har ju ändå i viss mening gjort experiment med sin konstitution genom att de i större eller mindre grad har bytt system. Det systemskifte som vi gjorde inför 1970 års val, och som konfirmerades av 1974 års riksdag, måste ändå internationellt sett betecknas som ett ganska stort systemskifte. Kan detta bidra till att förklara varför det samtidigt skedde en ganska dramatisk förändring av Sveriges ekonomiska utveckling? Går man igenom och tittar på alla möjliga olika faktorer är det inte lätt att hitta någon ekonomisk faktor som skulle rikta in sig just på Sverige och kunna vara en förklaring. Vi hade stor politisk oro vid den tiden, men det hade man i många andra länder. Så på något sätt skiljer vi ut oss som det land där man har bromsat upp den ekonomiska utvecklingen mera än på många andra håll i världen. Då ligger det nära till hands att försöka analysera om detta kan ha med bytet av konstitution att göra. För det var en ganska stor förändring. Vi gjorde systemet mera snabbörligt. Det är en ödets ironi att Bertil Ohlin, som var den som i första hand drev fram denna konstitutionella reform, gjorde det i syfte att få bort en socialdemokratisk regering som enligt hans mening höll på att cementera sig fast vid makten i Sverige. Men förändringen fick som konsekvens att han beredde väg för en konstitution som gjorde det mycket lättare att öka skatter och öka offentliga utgifter än det gamla systemet. Därför tycker jag att en djupgående analys av vår egen konstitutionella förändring

i början på 1970-talet, och vilken effekt detta har haft på vår ekonomiska utveckling skulle vara av stort intresse. Det är viktigt att vi från ekonomiskt håll börjar analysera sambandet mellan politiskt system och ekonomiskt resultat. Det är inte riktigt statsvetarnas hemmamarknad att göra det. De är väldigt formalistiska när det gäller att analysera hur man översätter folkviljan till representation i riksdag och regering. Men det finns inte så många studier som har gjorts inom statsvetarkretsen av vilka de ekonomiska resultaten av olika konstitutioner blir. Här är det i stället ekonomer som är pionjärerna.

Mot denna bakgrund tycker jag att det är intressant att fråga varför ni inte har med ekonomisk tillväxt som en av beroendefaktorer i er analys?

Torsten Persson

Vi ser visserligen inte direkt på ekonomisk tillväxt. Men vi ser på strukturpolitik och produktivitet, och produktivitetsnivåer är nära korrelerade med långsiktiga tillväxttakter. Över tid så får förstås en snabbare tillväxt tydliga effekter i form av högre produktivitet. Men vi planerar att skriva en separat uppsats om detta.

Det du sa om svårigheterna att identifiera kausalsamband är förstås riktigt. För att identifiera kausalsambandet snarare än korrelation kan man närma sig data på olika sätt. Ett sätt är fallstudien, att gå närmare in på ett enskilt land och studera det i detalj, snarare än att använda vårt statistiska fågelperspektiv. Det är en bra komplementär metod, men om man gör det statistiskt eller verbalt gör inte så stor skillnad.

När jag säger att vi inte har så mycket reformer att studera så är det en sanning med modifikation. Det gäller när man betraktar de allra grövsta konstitutionella dragen. Om man tittar på detaljerna i valsystemet, alltså storleken på valdistriktet, personval kontra listval etc, då är det betydligt mera micklande med dessa detaljer i valsystemen. Det sker faktiskt omkring 15 reformer i vårt

urval enbart under 1990-talet. En separat uppsats som skrivits efter det att bokmanus färdigställts, handlar specifikt om korruption och där använder vi bland annat informationen i dessa reformer. Resultaten från denna tidsserievariation är faktiskt nästan identisk med den vi får i ren tvärsnittsanalys vad gäller resultaten om valdistriktens storlek respektive incidensen av listvalda politiker. Det är ju intressant att man kommer till samma resultat när man tittar på tidsvariationen och tvärsnittsvariationen.

Jag kan också nämna ett samarbete med Lauri Karvonen och hans kollegor i Åbo inom ramen för SNS konstitutionsprojekt. Där försöker vi samla in data från 1960 och framåt på ett antal konstitutionella variabler, inklusive valsystemets detaljer, samt ett antal politiska utfall som vi hoppas använda just för att identifiera flera fall av faktiska reformer.

Björn von der Esch

På en av dina bilder så visade du en kvadrant där statsskicket var där nere och det ekonomiska systemet där uppe. Jag uppfattade det som om det blir ett väldigt, ska vi säga, nationellt system du tittar på. Det var inte plats för några influenser utifrån. Jag tänker framför allt på att vi faktiskt redan i dag har 60 procent av den lagstiftning som du har till höger, den kommer utifrån. Då kommer man in i ett helt annat beroendeförhållande. Oavsett vad vi har för valkretsar, stora eller små system, så har lagarna bestämts någonstans utanför det systemet. Hur får du ihop det i hela unionen, för det är väl det som framöver kommer att bli väldigt intressant för oss? Vad jag förstår spelar det heller inte så stor roll om det är presidenter eller om det är parlamenten.

Torsten Persson

Du har rätt i att på sikt kommer mycket av den ekonomiska politiken flytta ut i EU. Men under den historiska period vi studerar är det rimligt att anta ett hyfsat självstyre för

finanspolitiken i de flesta länder. Om nu makten flyttar någonstans i Europa, om det nu blir Strasbourg eller Bryssel eller någon annanstans, så är det väl av största intresse att fråga sig hur utformningen av dessa institutioner ser ut. Och då är implikationen av de här resultaten att det inte är neutralt vilken väg man går vid eventuella reformer i EU. Ska man gå den parlamentariska vägen om man vill demokratisera unionen eller ska man gå den presidentorienterade vägen? Men som jag sa tidigare är det kanske ändå lite för tidigt att dra normativa slutsatser på basis av våra resultat.

Anders Björklund

Jag har en fråga om intuitionen i din teori. Du betonade att teorin gav implikationer för karaktären på offentliga utgiftsprogram, om de skulle bli breda eller snäva. Men du använde inte det svenska begreppet generell välfärdspolitik, som ju är något som 60-80 procent av väljarna tycks stödja. Eller åtminstone stödjer väljarna partier som är anhängare av sådan välfärdspolitik. Jag undrar om din teori förutsäger detta och om du kort kan ge intuitionen för varför vi i Sverige är varma anhängare av detta? Beror det på att konstitutionen har vissa egenskaper?

Torsten Persson

Då får det bli en intuition som är baserad på en jämförelse med ett annat land. Så varför satsar vi mer på breda program, generell välfärdspolitik, som du sa, i Sverige än i England som har majoritetsval? Vad teorin säger är att flera faktorer kan leda till det här resultatet. Ett är att våra valkretsar är större, i genomsnitt blir 10-15 personer valda inom en valkrets, medan i England väljer man en person i varje. Det blir då naturligt för svenska partier och svenska politiker att söka stöd för sin politik i bredare väljargrupper. På ekonomijargong internaliserar politikerna preferenserna för en större grupp väljare på grund av valdistriktens storlek. En annan mekanism är, med vårt proportionella val-

sätt, så får ett parti eller block betalt i form av mandat även om det förlorar en valkrets. I Englands pluralitetsval däremot vinner man det enda mandatet och de förlorade rösterna räknas inte alls. Detta "winner-takes-all-perspektiv" gör att ett parti kan vinna valet genom att appellera till en mindre koalition av väljare. Du behöver 50 procent av valkretsarna, men i varje valkrets behöver du bara vinna 50 procent av väljare. Så du kan vinna majoritet i parlamentet på 25 procent av väljarkåren. I Sverige med proportionellt valsätt så behöver du däremot vinna 50 procent av väljarkåren. Det här stimulerar också politikerna till att söka stöd i bredare väljargrupper. Det är denna intuition, som ligger bakom den formella spelteorin.

Tomas Bruce

Avslutningsvis skulle jag vilja ge våra två kommentatorer chansen till en slutkommentar också. Då vänder vi på ordningen och börjar med Björn von Sydow.

Björn von Sydow

Jag tycker det har varit en väldigt intressant diskussion och jag tror att den här undersökningen och dess vidare uppföljning med uppsatser och sådant kan ha ett ganska betydande inflytande i Sverige men även i andra länder. För att formulera man frågan på det sättet, en övergång till ett majoritetsvalsystem i Europa, bortsett från Storbritannien, det kommer på sikt att innebära dels de kända effekterna, det blir färre kvinnor, det blir som vi just sett ett logiskt lägre valdeltagande och det innebär också ganska omfattande konsekvenser för den offentliga verksamheten och därmed också för fördelningen av välfärd mellan medborgarna. Jag tror att på det här sättet kommer era resultat att kunna verka ganska kraftfullt i den politiska debatten. Jag vill inte dra några slutsatser om vilken position man ska ta här men jag anser att får ni era resultat kända, och möjligen att ni ibland tänker er att vända på sättet att ställa problemet, så tror jag faktiskt att det

här kommer att vara en forskningsansats som har inflytande över den fortsatta samhällspolitiska diskussionen.

För Förenta Staternas och Storbritanniens del kan man väl säga att för de i Förenta Staterna som vill ha en annan typ av samhälle, alltså ett skandinaviskt sätt, så är det klart att de borde fråga sig om det är möjligt att över huvud taget åstadkomma det med det amerikanska presidentiella systemet och valsystemet. Eller är det så starkt att det gör att införandet av obligatorisk sjukförsäkring eller så, är osannolik därför att det här institutionella systemet kommer verka kraftfullt i den riktning som era resultat pekar på. Kort sagt så tror jag att ni kan ha ett betydande inflytande i den fortsatta politiska debatten.

Olof Ruin

En konkret synpunkt med anledning av vad som sagts om England. Jag har en känsla av

att Torsten, och kanske också andra, något underskattar den betydelse som de politiska partierna ändå har också i det engelska politiska systemet, samtidigt som man har denna fixering vid det lokala genom majoritetsvalet i enmansvalkretsar. Breda ambitioner på hela landets vägnar finns sålunda både inom Tories och Labour och dessa ambitioner präglar också de program som enskilda politiker ute i sina valkretsar har att stödja sig på. Därvidlag finns en skillnad gentemot det demokratiska respektive det republikanska partiet i USA. Detta var min enda lilla avslutande kommentar. Men jag tycker som sagt också att det har varit väldigt roligt att få delta i denna diskussion och uppleva mångsidigheten inom nationalekonomin.

Tomas Bruce

Tack till vår eminenta panel. Därmed är kvällens möte slut.